

Тыа хааайыстыбата

Дьокутаат үлэстэ

Михаил Гуляев санаатын эттэ

Ил Түмэн уочараттаах VIII пленарнай муһунааҥар дьокутааттар 2018 сыллааҕы өрөспүүбүлүкэ судаарыстыбаннай бүддьүөтэ туолуутун туһунан отчуоту иһитилэр уонна бигэргэттилэр. Тустаах болпуруоска дакылааты үп министриэ Валерий Жондоров онордо.

«2019 сылга уонна былааннамыт 2020-2021 сс. Саха Өрөспүүбүлүкэтин судаарыстыбаннай бүддьүөтүн туһунан» сокуонна уларытылары киллэрэр туһунан» сокуон барылын дүүллэһиигэ дьокутааттар актыбынай хэтиһиһи ыллылар, үп министригэр үгүс ыйтыылары биэрдилэр.

Парламентарий Михаил Гуляев: «2018 сыллаах бүддьүөт туолуутугар биһиги өрөспүүбүлүкэбит Уһук Илинни федеральной уокурукка бастаах мизтэбэ сылдьар. Дохуота — 219 млрд. 135 мөл. Оттон Сахалин уобалаһын бүддьүөтүн дохуоттаах чааһа — 137 млрд. солк., Приморской кыраай — 111 млрд. солк. Бүгүн өрөспүүбүлүкэбит бүддьүөтүгэр 112 млрд. 301 мөл. солк. уларытыһы киллэрдик. Манан тугу этэри ынабыһый? Дьону, норуоту сарбыһынан, модельнай штатнай расписаниенан куттуур, аймыыр төрүөт суоһун бэлэстиибин. Биллэн турар, баар үлкэ-харчыга өйдөөхтүк-төйдөөхтүк уонна былааннаан сыһыаннаһаахха. Бу сылга федеральной бырагыраамалар түмүктэнэллэр. Сана бырагыраамалар үлэлэрин саҕалаахтара. От, атырдыах, балаһан ыйдара, бу үс ый кэлэр биэс сылбытын быһаарыахтара. Бу ыйдарга өрөспүүбүлүкэ бырабыыталыстыбата уонна министриистибалар федеральной киини кытта күүскэ бэлэмнээн үлэлэһиэхтээхтэр уонна Саха сириг интэриэһин туруулаһаахтара. Биллэн турар, эрдэттэн итэбэстэрибин учуоттуур бырайыактар бэлэмнэһиэхтээхтэр. Холобур, аҕыс хоту улууспут арктической буоллулар. Бу хайысхага сана көрүүлэр наадалар.

Туһулаан тыа хааайыстыбата болбомтоо ылллыахтаах. Үүтү-эти астааһынна үлэ олуктааһынна барар. Алта ый болбодоох үүтү баһааттааһынна Мэнэ Ханалас, Таатта уонна Үөһээ Бүлүү улуустара эрэ дьарыктанар кыахтаахтар. Переработка оборудованиелара эргэрдилэр. Санарды үлэтэ барыахтаах. Ити федеральной таһымна туруорсуллуохтаах. Иккиннэ, национальнай бырайыактарга үлэлэһиэхтээхтэр. Тутуу болпуруоһунан эрэ буолбакка, тыл попитикатыгар болбомтобутун ууруохтаахпыт. Ити үлэ өрөспүүбүлүкэҕэ былааннаахтык барар. Тустаах болпуруоһу федеральной киингэ, үөрэх министриистибиһигэр туруоруохтаахпыт. Бу болпуруоһу Федерация Сэбиэтин дэлэгээссийэтэ кэлэ сырыттаһына, дүүллэспиппит. Кинилэр өйүүллэр. Успуорт болпуруоһугар парламент, дьокутааттар бырабыыталыстыбаты уонна тустаах министриистибэни кытта биһиги үлэлиир баҕалаахпыт. Манна уопут да, идийэлэр да бааллар. Бырабыыталыстыба чилиэннэрэ, биһигини дьокутааттары илин быһдыаһааччылар (соперники) курдук көрүмэн, төрөбүт-үөскээбит өрөспүүбүлүкэбит дьоммут-сэргэбит туһугар биһир сүбэһэн үлэлиһин», — диэн эттэ.

Людмила НОГОВИЦЫНА.

ОТТООХУННА СОРУКТАР
ТУРУОРУЛУННУЛАР

Бэс ыйын 26 күнүгэр улуус дьаһалтатын муннахтыыр саалатыгар быйыл сайын оттоохуну тэрийиһигэ муннах ыйтылынна. Улуус дьаһалтатын баһылыгын эбэһинэһин толоросчу Алексей Ноговицын, тыа хааайыстыбатын салаататын начаалынньыга Анна Захарова, салаатта кылаабынай агронома Марианна Пермякова, КУМИ салайааччыта Рустам Данилов, нэһиликтэр дьаһалталарын тыа хааайыстыбатын салайыыга исписалиистар, баһынай хааайыстыбалар салайааччылар кыттыһыны ыллылар.

Анна Захарова улуус тыа хааайыстыбатын үлэлэригэр сыл анаардаагы түмүгүн билиһиннэрдэ, быйылгы сайын оттоохунна сорукары туруорда. Салгыы бары нэһиликтэргэ от үүнүүтэ хайдаһын, оттоохунна туох былааннаахтарын ыйталаһан, информациялары иһитилэр. От үүнүүтэ соторутаагыта түспүт ардахтар хаппыт нэһиликтэригэр үчүгэйэ бэлэстэнэ. Оттон сорох нэһиликтэргэ алаастар курааннаан эрэллэрин, аһына үөскүүр кутталлааһын эттилэр. Элбэх ыйтыһылар киһиэн эпийэттэннилэр.

Кэпсэтиһигэ оттоохунна туттуллар уматыгы эрдэ абалтары, абаансанан түнэтии болпуруостара көтөбүлүннүлэр. Элбэх сүөһүлээх, сылгылаах баһынайдар оттуур сирдэрэ кырааһаһын, сыл аайы эбии арендага оттууларын, атылаһалларын эттилэр. Оттон сорох ынаба, сылгыта да суох улуус киинигэр, куораттарга олорор дьон сирдээхтэрин, ону эккэ, харчыга арендаһылларын, итиннэ бэрэбэркэлээн, хамыһыһыны тэрийэн, элбэх сүөһүлээхтэргэ анаарга туруорустулар. Маныаха Рустам Данилов сирин туһаны сокуоннарыттан билиһиннэрдэ.

Түмүккэ нэһиликтэринэн оттоохун 2019 сыллааһы былаан тиздиллинэ.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Бу — интэриэһинэ

Франция профессордара - Чурапчыга

тоснаһыгар илими көрдүлэр. Тутатына онно собо миинин иһилэр.

Иккис күн Олонхо дьэстигэр Изабель Бианки төрүт аһы сыаналааһын уонна үйэтиги, Филипп Пестель аһы-үөлү сертификациялааһын туһунан кэпсэтилэр, бэйэлэрин санааларын эттилэр. Кинилэр билиһини сайдыылаах үйэбэ хас маһаһын аайы араас ас элэгэтэ баарын, онтон хаачыстыбалааһын, туһалааһын талан ылар соруку турарын ыйдылар, онно үлэлэһиллэрин эттилэр.

Биһиги улууспут тыа хааайыстыбатынан олорор. Онон бэйэбит аһытын билиһиннэрэр сыаллаах, Одьулуунтан өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн кымыһы оноросчунан биллэр Елена Григорьева биэ үтүттэн кымыһы хайдах онорорун (технологиятын) кэпсэттэ, ыалдьыттарга кымыһы уонна быырпаһы амсатта. Оттон «Чурапчы» ТХПК бырабылыанньатын бэрэссэдэтээл Николай Аржаков Чурапчы этэ-аһа норуоттар икки ардыларынааһы таһымна таһыһытын, эт-үүт оноһуктар технологияларын, көрүннэрин сырдатта. Түмүккэ «Чурапчы» ТХПК бородууксуйатын амсайдылар.

Улуус баһылыгын социальнай болпуруостарга солбуйааччы Николай Аммосов, социальнай болпуруостарга салаатта начаалынньыга Мария Заблоцкая уонна култуура салаататын начаалынньыга Дмитрий Попов профессордарга икки күннээх бырагырааманы онорон, арыаллаан илдьэ сырыттылар.

Елена МАКАРИНСКАЯ.

хаачыстыбатын уонна устуоруйатын кытта билсэ, үөрэтэ сылдьаллар.

Бастаах күн сир-туом быһыһынан алгыстаннылар. Андрей Саввин аатынан этнография мусуойугар уонна нэһиликтэргэ сырыттылар. Хатылыга Александра уонна Егор Поповтарга ыалдьыттаан, бизни хайдах ыыры көрдүлэр, үүтүн амсайдылар. Болтонобо баһылык Варвара Макарова бэйэтинэн көрсөн, Чуораайытта Эбэ быһааннаах

Профессордар Елена Григорьева икки өттүгэр олороллор.

Чөмгүчүк

Оболорго уонна дьахталларга аналлаах сыһыарыы

Кырачаан Сайыына талаана

таһынан ый аайы зачету туттараллар.

Уопсай (общеобразовательная) үөрэх 8 чаастан 12 чааска диэри буолар. Ол кэнниттэн кизһээнгэ диэри бэйэлэрин тустаах хайыскаларынан үөрэнэллэр. Манна хайыскаларын таһынан сольфеджио, хор уонна ритмика уроктара кириэрлэр.

Үрдүкү муусука оскуолата куорат таһыгар туспа дэриэбинэ курдук турар. Үөрэхтэр хайыскаларынан тустуһунан куорпустаарга буолаллар. Онон

уроуктарынан көрөн, көһө сылдьан үөрэнэллэр. Оболор икки этээстээх коттеджка 10-нуу буолан олороллор. Сайыына коттеджтар скрипкага, флейтага, саксофонга уонна фортепианога оонньуур оболору кытта олорор. Саамай улаханнара 8-с кылааска үөрэнэр. Коттедж иккис этээһигэр утуйар хос, аллараа куукуна, сыһыанар, дьарыктанар хостор бааллар. Усулусбуйа барыта баар: толору хааччыллыы, духовка, пылесос, микроволновка, автомат истирээлиниэ. Күннэ биэстэ остолобуйга аһаталлар. Медлуун, быраас, массажист, психолог туспа дьээс бааллар. Биридди коттеджка үстүү иитээччи көрүллэр.

Олор оболорго иккис ийэлэрин кэриэтэ буолаллар, барытыгар арыаллыы сылдьааллар. Төлөпүүн диэн көнүлүлэммэт, интэринизт диэн суох. Кизһэтин 1-1.30 чаас илпэн кэм биризмэтэ көрүллэр. Ол кэмнэ таһырдьа салгын сиһиллэр, оонньууллар эбэтэр дьуһуурустубанан дьизэлэрин сууяллар-тарыыллар.

Төрөппүттэр оболорун бээтинсэ кизһэ ыппаллар, дьизэлэригэр сыһыатан баран, баскыһыанньа сарсыарда аһаппаллар. Улахан оболор өрөбүллэригэр оскуола автобуһунан симфонической кэнсиэрдэргэ, араас сыһыаланна сырытыннараллар. Оттон кыралар уһууааннарга, оскуолапарга ыһырыынан баран, кэнсиэр көрдөрөн кэлэллэр.

Оскуоланы бүтэрбиттэр үлэнэн хааччыллаллар. Уһулуучу талааннаах оболор 8-с кылаастан номнуо үлэтиллэр эбит. Холобур, Сайыынааны кытта олорор 8-с кылаас кыһа «Виртуозы Якутии» үлэтиир, хамнастаах, аан дойдуну кэрийэр. 9-с кылаас кэнниттэн өрөспүүбүлүкэ таһыгар баран үлэтиэхтэрин сөп, оттон 11-с кылааһы бүтэрбиттэр орто үөрэх дипломун ыппаллар.

Сайыына ийэтэ Мария Спартаковна бэйэтин санаатын манньк үллэстэр:

- Обом Үрдүкү муусука оскуолатыгар үөрэнэ кирибитигэр, кини туһугар маннаабы үлэбин

хаалларан, куоракка көһөн кирибитим. Обом оскуолатыгар резюмэбин туһулутунан тийиэн, үлэ миэстэтин ыйыталаспытим. Кэпсэтиини (собеседование) ааһан, иитээччинэн үлэсэ кирибитим. Бу оскуола төрөппүт оҕотугар чугас буоллун диэн педагог төрөппүтү

үлэсэ ыла сатыыллар эбит. Онтон наһаа үөрбүтүм. Онон обом адаптацияны эгэннэ ааста.

Обо үөрэххэ киридэбинэ, психологтар төрөппүтү кытта ыкса үлэни ыһталлар эбит. Эһиги оҕобут кууска үөрэнэр буолар, муусука эрэ эйгэтин үлэһитэ буолар, бу территорияттан ханна да тахсыбат диэн сэрэтиини, кэпсэтиини аан бастаан ыһталлар.

Кистэл буолбатах, кырачаан оболор адаптацияны ыараханньк ааһар түгэннэрэ баар. Ханна да дьонуттан тэйбэтэх обо, аны ирдэбиллэрэ - нууччалыы саһарыы-кэпсэтии, онон

кырачаан кини ытыыр, дьоннорун ахтар түгэнэ ханна барыай, баар бөбө. Күһүмнү каникул диэн суох, сана дьылга, саас уонна сайын сыһыаналлар. Ол сыһыаналлар дьизэ соруудах бөбөнү биэрэллэр.

Коттеджка биригэ олорор оболор бары эдьийдиди-балыстыы курдук буолан хааллар эбит. Каникулга бардактарына, суохтаһаллар-ахтыһаллар.

Чурапчыттан муусукага уһулуучу талааннаах оболор бааллар. Холобур, биһиги «Мичил» уһууааммытын бүтэрбит 4 обо бу оскуолага үөрэнэр. Чурапчыттан төрүттээх оболор үгүстэрэ духовой үнүстүрүмүөнгө оонньууллар. Уһун тыһынаах буолаллара эбитэ дуу. Биир талааннаах оҕобутунан эмиэ «Мичил» уһууаан иитиллээччигэ, 9-с кылааһы бүтэрбит виолончелист Ерема Михайлов буолар. Кини билигин үөрэнэрин таһынан симфонической оркестрга оонньуур.

Кэтээн көрөрбүнэн, муусука эйгэтигэр улаппыт обо үрдүк култууралаах, сырдыкка, кэрэсэ тәрдыһылаах, холжу майгылаах буола улаатар эбит.

Обо кыра эрдэбиттэн талаанын таба көрөн сайыннардааха, ханна баһарар суол аһаҕас буоларын Сайыына холобуруттан көрүүххэ сөп. Онон, биллэн турар, төрөппүт уонна иитээччи (уһууааччы) оруола улахан. Обо баһатын учуоттаан, биир санаага кэллэххэ, обо инникилээх, ситиһиллээх буоларын өйдүүххэ. Кырачаан Сайыынага үрдүк ситиһиилэри, чэгиэн доруобуйаны баһарабын. Ханна да буолларгыт, төрөбүт Чурапчытын истинник саныы, ааттата сырыт.

Айылбаттан бариллибит уһулуучу талаан (одаренный) диэн эриэкэс көстүү. Бүгүмнү нүөмүргэ кырачаан Сайыына Кардашевская туһунан сырдатыхпын баһарабын. Кини баара эрэ түөрт сааһыгар муусукага уһулуучу талааннааҕа биллэн, уһууааны бүтэрээт, тутатына В.А. Босиков аатынан Саха өрөспүүбүлүкэтин Үрдүкү муусука оскуолатыгар үөрэнэ кирибит. Билигин Сайыына маннайгы кылааһы түмүктээн, дойдутугар Чурапчыга сыһыана кэлэ сылдьар. Биһиги эрдээксийэбитигэр Сайыына ийэтинээн Мария Спартаковнааны кэлэн ыалдьыттаан, эйбэстик кэпсэтэн бардылар.

Сайыына 2011 сыллаахха ыам ыйын 22 күнүгэр күн сириг көрбүт. Биригэ төрөөбүт төрдүөлэр, Сайыына саамай кыралара, маанылара. Мария Спартаковна «Мичил» уһууаанна 20-тэн таһа сыл иитээччинэн үлэлээбит, оттон Сайыына үс сааһын туолаат, бу уһууаанна иитиллээччинэн кирибит.

Уһууаан ол сааһа «Обо удьордарыттан бариллибит дьобурун сайыһнарыы» диэн бырайыагынан үлэтиир эбит. Онон обо кыра эрдэбиттэн дьобурун таба көрөн, инникигэ суолу арыйар уһууааччылар үлэтиллэр. Ол курдук, муусука салайааччыта Зинаида Николаевна Захарова Сайыынаны билиэтии көрөн, түөрт сааһыттан ырыага дьарыктаан, араас куонкурустарга кытыннарар эбит.

Кыттыбыт куонкурустарыгар өрүү лауреат, дипломант буолуоталыра. Сайыына бизе сааһын туолбутун кэнниттэн Зинаида Николаевна флейтага оонньооччулар ансамбылларыгар ылар. Онон былырыын ийэтигэр «кыһыкын Үрдүкү муусука оскуолатыгар туттарсан көрбөккүт дуо?» диэн этии киллэрбит.

Мария Спартаковна бу оскуола саайтыгар кириэн, сайыһны 10 күннээх лаабырга суруттарбыт. 10 күн сылдьан баран, 2 бүтэһик күн эксээмэни туттарбыт. Эксээмэнигэ 10-тан таһа преподаватель баар, онно сөбүтүхтүү кириэн, араас хайыскаларынан бэрэбиэркэни ааһар. Холобур, истиини (слух), кэпсэтиини (общение), психологической бэлэмнэ, уо.д.а. Бастагы сезонна 40-тан таһа обо сылдьан туттарсыбытыттан, 10 обону талбыттарыгар Сайыына кириэр чизэксэ тиксэр. Кинини уһулуучу талааннаах обо диэн сыаналыыллар.

Эксээмэнигэ флейтага оонньоон көрдөрбүтүн иһин гобой хайыскатыгар талбытара. 1-кы, 2-с кылааска блок-флейтага оонньууллар, оттон 3-с кылаастан гобойга көһөллөр. Сылга иккитэ эксээмэни уопсай фортепианога уонна хайыскаларынан туттараллар, саһаан ааспатах оболор туораан иһэллэр эбит. Эксээмэн баалынан сыаналанар, саамай үрдүгэ - 10 баал. Маны

Толкуйдуур дьобуру сайыннарар сүбэлэр-амалар

Обо айылбатынан күннэтэ билэр-көрөр аналлаах, үүнэр-сайдар кэскиллээх. Кини улаатан истэбин аайы өйө-санаата эбиллэр, билиэн-көрүүн бабата кэниир. Ити обо элбэби аабан-билэн, тус толкуйдуур дьобура кэниириттэн тутулуктаах.

Обо барахсан толкуйдуур дьобурун сайыннарарга сүбэ-ама буолан, мантан аллараа тус санаабын сааһылыбын.

Толкуйдуу үөрэн

Өркөн өйдөөхтөр ылсыбыт дьаһалларын тигэсэр тиздэр, барытын ситэрэр-хоторор уратылаахтара биллэр. Кинилэр үлүһүйэн үлэһини өлөрөн туохха да аралдьыйбаттар, толкуйдаабыт тобулларын суруука-бичиккэ ситэри тигэр сыаллаахтар. Онтон эн эдэр киһи араас научнай-практической уонна да атын күрэхтэргэ кыттар буоллаххына, миэстэлэһэргин эрэ толкуйдаабакка, болбомтобун көмүскүүр үлэн дини ис хоһоонноох уонна дьонно туһалаах буоларыгар кыһалпыаххын наада. Оччоҕо үчүгэй түмүк эйиэхэ кэлиэ, өйгүн-санааҥ сайдыа, билииҥ ханыа.

Ылсыбыт үлэбин сиримэ-талыма

Өскөтүн айар-тутар киһи бэйэтин үлэтин ситэрбэккэ сылдьан сирэр-талар буоллабына, бу үлэ хаачыстыбата мөлтүүрү, кэлин сыал-соруга ситиһиллибэтэ биллэр. Ол иһин эн араас аабыыларга кыттаргар, сөбүлүүр тизмэбин талан, ыксаабакка толкуйдаан суруйуоххун наада. Айар-тутар киһи үмсүгүян туран үлэһиэр буоллабына, кини туохха да аралдьыйбат өйө-санаата барыта үлэтигэр буолар. Оччоҕо ситиһии кэлэр.

Сатаан сынньана үөрэн

Ханнык бабарар дьарык, оннообор сонньуу киһини сылатар кэмнээх. Киһи мэйиитэ кэмтэтэн кэмтээр

сынньаныахтаах, уоскуйуохтаах. Обо сылайбыт кэмтээр толкуйдуур дьобура мөлтүүр, өйгөр-санаатыгар туох да сана толкуй киирбэт. Манньык түгэннэ обону сибизһэй салгынгга сынньанар, атын туһунан эмэ аралдьыйар туһалаах. Эдэр киһи, эн бириэмэбин туһалаахтык атаара, кэмтэтэн кэмтээр таба сынньана үөрэн, оччоҕо айар дьобурун өссө күүһүрүө.

Толкуйдаабыккын суруна үөрэн

Сана толкуйдары, солун санаалары умна иликкэ суруна сылдьар ордук. Бастакытынан, эн хаһан эрэ суруммукуун, урукку толкуйдарың эбэтэр идизэлэргин аабан, эйиэхэ сана толкуй киириэ.

Иккиһинэн, итинник куруук суруна, бэлиэтэнэ сылдьар туһалаах эрэ буолуо. Хайа эрэ өттүнэн эн мэйиин ордук ноборуускаттан босхолонуо. Оччоҕо эйиэхэ сана өй-санаа, толкуй уһуктуо.

Төһө кыалларынан элбэби аах

Кинигэ үтүө сүбэһит, инникигэ сирдьит буоларын билиги бары итэҕэйэбит. Киһи-аймах сайдарын туһугар төһөлөөх элбэх кинигэ суруллубута, өркөн өйдөөхтөр өйдөрө-санаалара онно тиһиллибитэ буолуой? Биллэн турар, аабан сиппаккин. Элбэх кинигэни аабар киһи элбэби билэр-көрөр, өйө-санаата сайдар, билэр-көрөр бабата өссө кэниир. Онтон эн эдэр киһи кинигэни таптаа уонна аах, Оттон төрөппүттэр обо кинигэни аабарыгар усулуобуйата тэрийиң, сүбэлээн-амалаан, үтүөбэ угууйиң!

Муусуканы истэ үөрэн

Өй үлэтигэр муусука туһата дакаастанан турар. Муусуканы куруук истэр киһи өйгөр онорон көрөр уонна тэннини тутан, толкуйдуур дьобура сайдар эбит. Кэтээн көрүүлэр көрдөрөллөрүнэн, муусука өй-санаа уустук сорултарын киһи диниһник өйдүүрүгэр уонна чэпчэкитик

ылынарыгар көмөлөһөр. Ардыгар муусука сылайбыт санааны ыһар, өйү-санааны уоскутар дыктилээбэ биллэр. Онтон эдэр киһи сөбүлүүр муусукабын иһит, кэрэ альбар ылларан, өйгүн-санаабын, толкуйдуур дьобургун сайыннар.

Санааларың сааһылыы үөрэн

Статистика кэпсииринэн, күн устата киһи төбөтүгэр сэттэ уон тыһыынчаа дылы араас санаалар элэһнээн ааһаллара биллэр. Оттон төһө өйгө-санаага сааһыланан хаалара киниһиттэн бэйэһиттэн тутулуктаах. Өркөн өйдөөхтөр оннообор утуяа сытан түүлэригэр түһээн, научнай арийыылары онороллорун истэр-билэр буолуохтааххыт. Элбэби саныыр, ырыналыыр, толкуйдуур киһи тугу эмэ син тобулар. Санааны өйгө сааһылааһын биер өттүнэн киһи мэйиитин уоскутар, иккис өттүнэн толкуйдуур дьобурун сайыннарара чуолкай. Оттон эн ордук сөбүлээн туох туһунан саныыгың?

Куһаҥан дьаллыктарга сыстыма

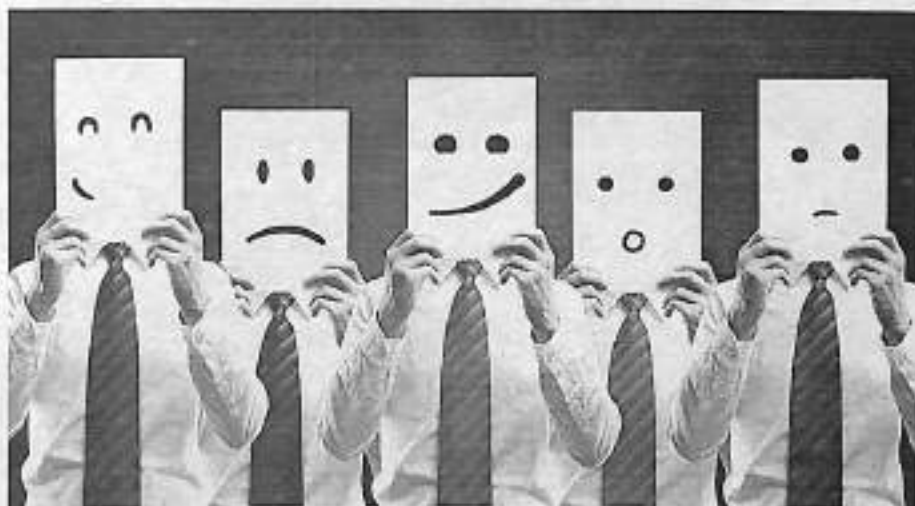
Арыгы уонна табах киһи доруобуйатыгар олус буортулаахтарын, киһи толкуйдуур дьобурун аччатаппарын билэбит. Маны тэнэ толкуйдуур дьобуру мэхэйдээр буортулаах бордуюкталар (саахар, фастфуд уо.д.а) бааллара биллэр. Кинилэр киһи мэйиитин энергетическэй кыабын кыччаталлар. Эдэр киһи бу сүбэни таба өйдөөн, доруобай уонна чөл олору тутус, доруобайдык аһаа, өйгүн-санаабын сааһылаа.

Эккин-хаангың эрчий

Эти-хааны чэбдигирдии, күннэтэ туһалаах физическэй хамсаныылар киһи өй-санаа, эт-хаан, сир-майгы өттүнэн сайдыытыгар салпын курдук наадалар. Доруобай киһи доруобайдык толкуйдуур, түргэнник сананы баһылыыр. Маны тэнэ, мэйи үлэтин дьарыктаан, эрчийэн, араас сайыннарар дьарыктары күннээби олоххо киллэрэр олус наада. Холобур, головоломка, ребус, таабырын уо.д.а.

«Тини мэйи» буолар туһугар эдэр киһи мэйиин сайыннар, бэйэбин эрчий.

СИТИИНИНИ СИЛЭЙЭР СИГИЛИЛЭР

Саха тылын быһаарыылаах тылдьытыгар сигили диэн бу ким эбэтэр туох төһө үчүгэй-куһаҥан майгылааба, санаалааба буолар.

Бүгүн мин ситиһиилээх буолууну мэхэйдээр, күннээби олохпутугар көстөн ааһар киһи-аймах кэккэ сигилилэрин эйиэхэ быһаарыахпын уонна ону хайдах туоратарга сүбэлэһкпин бабарабын.

Толкуйа суох түргэн (ыксаллаах) түмүктэри ылынар сигили

«Сэттэ төгүл кэмэйдээ, биер төгүл быс» диэн өс хоһооно баарын үтүс киһи билэр. Бу толкуйа-былаана суох, кэлин туох буолуохтаабыр да кыһалпыаба, олус түргэн быһаарыныыны ылыныыны сэрэтэр биер саамай дини философиялаах өс хоһооно.

Бу олоххо сыһа быһаарыныы ылыммыт, онтон эмсэбэлээбит да киһи ахсаана абылаба суоба сэрэйиллэр. Ол курдук, күннээби олохпут киһи көһүлүтэх көстүүлэрин, киһи өйгөр сааһылаан көрбөтөбүн көрдөрөр. Ыксапынан оһолуллубут

үксэ ылсыбатын, сүүрэн иһэн сүүтүктээбит өһүллээһин оһорор олохпут көрдөрөр. Ол да иһин, сыһыаны-халтыны таһаарбат туһугар саарбахтыыр буоллаха кырыыйыахха, сээбэнниир буоллаха санарымаахха.

Буолбут түгэни аһара күүркэтэр сигили

Олоххо араас барыта баар буоллаба. Дьэ, онно кыра албас сыһалартан, биэтэккэ бүтэһик сүүрэн кэлииттэн сонньуйар, санааны түһэрэр, күүркэтэр наада дуо? Суох!

Аан бастаан тахсыбыт сыһа биричиинэтин, инники содулун сыаналыыр ордук. Онтон үөрэнэн инники быһааннары кичэйэн, толкуйдаан оноруохха. Кистэл буолбатах, ордук эдэр дьон чугуйар түгэннэрэ баар. Олус түбүгүрбэккэ, санааны түмэн, чугас дьонтон сүбэлэтэн, саналы толкуйдуохха, инники диэки хардыылаахха.

Барытын биер халыыпка хаайар сигили

Омук, дьон-сэргэ туһунан биер халыыпка хаайар хаалыныаҥ санаа, туһааннаах тыл-өс киһи биер саамай куһаҥан сигилитэ буолар. Кыарабаастык толкуйдааһын сайдыыны аҕалбат, биер халыыпка хаайыы үчүгэйгэ тиздирбэт. Эдэр киһи туһалыыр эйгэни саналы көрө, дьону-сэргэни сэргии, солуну интэриэһиргии үөрэнэрэ бу олоххо быдан туһалаах.

«Үрүн» уонна «хара» диэн араарар сигили

Мантан атын өң күн сиригэр ама суох үһү дуо? Биллэн турар, баара чакчы. Бу ааспыт үйэ эргэ өйө-

санаата инэн хаалбытын содула диэххэ дуу. Кизн куйаар сайдар ньуура түгэбэ, эттигэ ахсаана суобун кэриэтэ, киһи сайдар кыаба «хара» уонна «үрүн» эрэ буолбатах. Оттон дьон сыһыаныгар «үрүн» уонна «хара» диэн араарыы биер эмиз куһаҥан сигили.

Төттөрү түһэр сигили

Ситиһии ардыгар киниэхэ түргэнник кэлбэт. Ситиһэр туһугар күннэтэ өйү-санааны, күүһү-уоһу түмэн үлэлиэххэ, барыаха-кэлиэххэ наада. Бу түгэннэ сорох дьон кынаттарын хомуйан, санаалара түспүтүнэн барар. Биридэ кыаллыбата - иккистээн, иккистээн кыаллыбата - үһүстээн, төрдүстээн холонон эрэ истэххэ, туох эмэ ситиһиллэр буоларын таба өйдөөххө. Бу түгэннэ төттөрү түспэккэ, түһүү биричиинэтин тобулуохха уонна сана санаалары көрдүүххэ.

Сүрэххэ наһаа чугастык ылыныы сигилитэ

Баар чакчыны хайдах баарынан ылынан, санаага диниһник ингэрбэккэ, күн аайы ол санааны таһаас оһостубакка сылдьар ордуһун олох түгэннэрэ ыйаллар. Сүрэххэ олус чугастык ылыныы, доруобуйага уонна инники үлэбэ-хамнаска тугу да үчүгэйи аҕалбат.

Кыаллыбаты эрэ түстүүр сигили

Ситиһии пессимистарибатыспата биллэр. Кинилэр кыаллыбаты эрэ этэллэр, көнөр суолу булбаттар. Ол эбэтэр оптимист буолар орто дойдуга туһалаах. Ким күүстээх санаалаах, инникигэ эрэллээх-ол элбэби ситиһиэ турдаба.

Ситиһиини силэйэр сигилилэр, арааһа манан эрэ мунурдамматтара буолуо. Кинилэр киһи-аймах сайдыытын атахтыылларын, дьон-сэргэ сыһыанын уларытталларын таба өйдөөн, үтүө эрэ санааны көтөр кынат оһостон, уруу-аймах сүбэ-соргу тылларын ылынан, олох кэрэ эрэ өрүттэрин батыһарга тускуллубун.

Парасковья ПОПОВА -Тускулаана.

Сыһыарыыны бэлэмнээт Елена МАКАРИНСКАЯ.

Чурапчылар - Олонхо ыһыаһар

Бэс ыйын 20-21 күннэригэр Нам улуутун киинигэр 13-с Олонхо ыһыаһа үрдүк таһымна буолан ааста. Онно кыттыыны ыһыахтаах улуус дэлгээссийэтин бэс ыйын 19 күнүгэр сарсыарда 9 чааска култуура салалтатын начаалынньыга **Дмитрий Попов** алгыс тылын этэн, ситиһини бабаран атаарда. Нам улуутун кыраныһсатыгар алаабылаах, кымыстаах көрүстүлэр, үөрүүбүтүгэр кыратык оһуохайдан да ыллыбыт. Тийүбүт кизэбитигэр олохпутун булан, быыстапка туруоруохтаах ураһабытыгар эксконаттарбытын ыһаатыбыт, быыһытыгар уустарбыт тимир уһаара, тириэ-хорута үлэли сылбылларын баран көрдүбүт.

Бэс ыйын 20 күнүгэр аналлаах мистэһэргэ олонхоһуттар, чабырбаһыттар, оһуохайдыттар күрэхтэри эрдэттэн сабаламмыта 11 чаастан Олонхо ыһыаһын үөрүүлэх аһыллыта буолла. Тыһыынчанан көрүөхтэн кэрэ үнүһүтүгэр, муусука, ырыа-тойук бырааһынныктыы атмосфераны тутта биэрдилэр, түһүлгэ ортотугар помостка бастын ытык олонхоһуттары кэжэлэччи туруордулар, онно биһиги Николай Тарасовныг тахсан турбута киэн туттууну үөскэттэ. Ил Дархаммыт эбэрдэ тылы эттэ, Ытык Дусбаны мистэтигэр туруорда. Сценарий быһытынан биэртэн биэр кэрэ көстүү кутуллан истэ, дыон-сэргэ астына-сэргии көрдө.

Улуус улуус аайыттан бастыттан бастын олонхоһуттар, оһуохайдыттар, тойуксуттар, чабырбаһыттар, уран-уустар кэлэн кыһыннылар. Оттон биһиги тугу ситистибит? **Олонхоһо:** Николай Григорьев "Түөлбэ олонхоһута", Сусанна Лазарева "Кылыгырас кыһыахтаах ырыаһыт", Анатолий Христофоров «Көрөөччү биһирэбилэ» диян анал ааттары ыллылар, оһолорго Уля Корякина, Аня Макарова 2000 солк. балиэтэннилэр. **Тойукка** бөлөбүнэн толорууга чакырдар 3-с мистэ буоллулар. Ойуччу тутан балиэтигэ бабарыллар инники улахан эрэлбитин, талааннаах кыһытынан Настя Алексееваны. Кини олонхоһо 1-кы мистэ, чабырбаһа 1-кы мистэ, оһуохайга 3-с мистэ буолла.

Ийэлэрэ кэккэ сылларга икки кыһыын батыһыннара сылдьан, ыһыахтан ыһыахха, тэрээһинтэн тэрээһинигэ сырытыннарда, үөрэттэ-тахайда! Яна Павлуцкая "Бастын этээччи" анал ааты ылла.

Хомуска кылаан бириис кыһыылааһынан Чурапчыттан Артур Семенов буолла. Кини өссө дэгэрэн ырыаһа "Дэгэрдүтэр дэгэрэн" анал ааты ылла. Хомуска 2-с таһым бириһин Марианна Слепцова тутта. «Хомус- дьиз кэргэн билигэ» анал ааты Е.М. Калачева салайааччылаах Калачевтар сыдыаннара ыллылар.

Чабырбаһа күрээһэр 16 бөлөх, 14 биэрдиллэн толорооччу кыһынна, барыубаастыыр Мария Герасимовабыт дүүллүүр суббэ үлэлэттэ, күүс-көмө буолла. "Биһирэбил бириһи" Любовь Монгуш ылла.

Оһуохайга үс тыһыынчааһа анал бириһи ылбыт биэр дойдулаахпыт 85 саастаах ытык кырдыаһыт Александра Самсонова олус үчүгэйдик кытынна. Ити курдук саапырыга самныбаһа, кырдыыга кыайтарбаһа

ырыа-тойук, оһуохай, олонхо үтүө холобура буола сырыт!

"Дыллыа манан аттаах Дьырыбына Дьырылыатта Кылыс бухатыыр" күөн-күрэххэ алта кыптааччы улуустартан талыллан кэлэн күөн көрүстүлэр. Биһиги улууспут чизгин Хадаар кыһына Надежда Титова көмүскэттэ. Бэйэни билиһиннэригэ бостур уолаттар санныларыгар сүгэн кириэн, аны сэргэхтик этэн-тыһыан, бэйэтин билиһиннэрен былааһы тутта ыллыбыт. Хаартыскаһа түһэрэрим быһыыгар «кылдыа», долгуйа сырыттым, ордук сүүрүүгэ хаттаан түһэрэннэр... Сапгы түһүмэхтэргэ эриэ-дэхси кыттан кыайыан кыайдыбыт. Чурапчылар уруй-айхал буоллубут. Хадаардар маладьыастар, сүрдээһин анаан бөлөмнэммитэр.

"Олонхо дойдутун уран уустарын оһуор мандар олоһо" быыстапка-дьаарбанкаһа "Сыахай" күрээһэр 2-с үрдэлэ Изабелла Кузьмина ылла. "Ат толору симэһэ" анал аат Татьяна Бушковага, 2-с үрдэл Агафья Никитинага ананнылар. "Муос оһоһук" анал ааты Григорий Чинигинаров ылла, кыл-сизл оһоһука 1-кы үрдэл Александра Попова, 3-с үрдэл Ольга Седалищева буоллулар.

Бастахы өрөспүүбүлүкэтээри «Туой тойуга» туой оһоһука маастардар күрэхтэригэр Прокопий Екечьямов 2-с үрдэл буолла. **"Сити сап дьэрэкээннээх талбалаан айыллар туос иһит"** туос иһит иитин онорууга уонна ситиһини хатыһа Ирина Васильева анал аакка тигистэ.

"Кэрэмэн өн кизгэллээх, кылаан түү кыбытылаах саха далбар мааны танһа" өрөспүүбүлүкэтээри күөн-күрээ аныгылыы саха танһаһын түһүмэхтэри 1-кы үрдэл Альбина Дьячковага, 2-с үрдэл Татьяна Карсанаева буоллулар.

Чурапчы улууттан уопсайа быыстапка-дьаарбанкаһа 15 маастар үлэтэ турда.

"Сахалыы оһоһулаах ох саа" оһунан ырыаһы ытык күрээһэр 1-кы

үрдэл Павел Попов буолла. Сыал ытыһыгар Элвира Прокопьевна 2-с үрдэлгэ табыста.

"Литэрэтиринэй пикник-2019" хоһоон күрээһэр Иван Попов икки түһүмэххэ бастаан, кылаан кыайылаахха кыранан сабырытаран, үчүгэйдик кытынна.

охтуор дылы кэрдий, анаардаммыт тимир уһаат эркинин хайа оһуу курдук түһүмэхтэр кэннилэриттэн канат быаһы быһыы буолла. Ону биһиги баар-суох ууспутугар Василий Попова – Бааха Ууска итэйдилэр, сыаналаттылар. Сорох батыһа биитэ сыппаан нэһимлэ быһар, сорох кылаанын сүтэрбэккэ түргэнник быһар. Бары түһүмэхтэр кэнниттэн түмүккэ Нам улуун батыһата бастаата.

Ити курдук Сэбиэскэй аармыйаһа сулууспалаан кэлээт, Намнааһы педучилищеһа үөрэммит, эдэр сааһым биэр кэрэ кэрчик кэмэ аастыт Энсиэли хочотугар, Нам сиригэ-уотугар Олонхо ыһыаһар сылдьан кэллим. Нам улуутун дыоно-сэргэтэ, эмиэ атын улуустар курдук үлэ бөһөнү үлэлээбиттэр, тутуу бөһөнү туллууттар, бэлэмнэниини күүскэ ыппыттар. Атын сиртэн кэлбит уонунан тыһыынча киһи астынан-дуоһуйан тарбаста. Биһиги Сахабыт өрөспүүбүлүкэтин үрдүкү салайааччылары чакчы да уратыбытын көрдөрөр Олонхо ыһыаһын тэрийбиттэрэ, тэрийэллэрэ олус үчүгэй!

Григорий
ТУРАНТАЕВ.
Ааптар хаартыскаһа
түһэриилэрэ.

1. Александра Самсонова.
2. Надежда Титова.
3. Ил Дархан.
4. Чурапчылар кириэр ааркаһа.
5. Оһуохайдыттар.
6. Уустар.

МЭЛДЬЭХСИ УСТУОРУЙАТЫН КИНИГЭТЭ

(кыттыгас ааптар А. Д. Аммосов),
„Эрилик аатын өрө тутан“ „Хоптобо
нэһилиэгэ“ 3 туомнаах, „И. Малдыхси
нэһилиэгэ“ икки туомнаах кинигэлэри,
Эрилик Эристин аатынан
колхуос, солхуос тэриллибитэ 50
сылыгар аналлаах фотоальбому
таһаартарда. Бу бүгүннү ырытар
кинигэбэтигэр матырыйааллары
хомууйууга, ахтыларыар сүрүйүүтэ
ССРС, Саха өрөспүүбүлүкэтин

бөдөнсүтүүлэх, үгс угарыйылаах-
тэлэрийнилэх олобун тимир
тиһиликтээх ыар устуоруйатын
көлүөнэтигэр үнтү микхиллэн,
баптараа тыһыынча нэһилиэһиньэттэн
биэс уонча эрэ киһилээх кыракий
учаастакка кубулуйан хаалыар
дизри аңчаабыт билинни Чурапчы
улууһун Мэлдэхситигэр үөскээбит
төрүт удьуор ыңчаптара мустан,
"2-с Мэлдэхси нэһилиэгэ" дэнэр
устуоруйа кинигани күн сирин
көрдөрөргө сачанныбыт.

Кинигэ архивыл докууоннарыгар, араас кэмнэргэ сурукка тиһиллибит матырыйаалларга, ааспыт көлүүнэ дьоммут-сэргэбит хаалларбыт ахтыларыгар уонна билигин баар удьуордарбыт, кырдыаҕастарбыт онортообут суруйууларыгар тирэтирэн, силиги ситэриллэн оҥоһулунна.

Ижис Мэлдэхси нэһилиэгийн аата-сууга, үөскээн, олон аасыт хөлүүнэлэрэ уонна сирдөйдү аайытын тарҕанан олонор, үлэлиир-хамсыыр удьуордарын үтө-сүрдүк ааттара кэнэбэһин даҕаны көлүүнэлтэн көлүүнэлэ салбана туруохтарыгар, үүнэр көлүүнэлэр төрүттэрин-удьуордарын диригиник билэн өйдүү-саныы, ытыктыы үөрэнэллэригэр, салгыы сайыннаран, үөрэтэн үйэлэргэ үйэтитэн, кэпсээн-кэнэтэн иһэллэригэр бөҕө тирэх.

А. Е. Собакин Е. Н. Корякин Г. И.—Намтан, Пестерев Г. А., о. д. а. Нзһилизкпит удьуордарыттан кынат анһынан көппүт үтүө-мааны, бастын дыно, ыччаттара ахтыларынан, сэдэх хаартыскаларынан, матырыйааллары хомуйууга тус бэйэлэринэн ахтылары суруйууга сыаналаммаг сүдү көмөлөрүн иһин баарга махталбын тизрдэбин.

Кинигэбит бэчээттэнэн тахсыгыггар төрүт уус нэһилиэкпит удьурдарыттан сипис тарпыт биир дойдугаахтарбытыттан сиртибэ үбүн хомуйууга ис сүрэхтэриттэн ылсан, иилээн-сабаллаан, дьону-сэргэни өйдөтөн, сүдү үлэни тэрийэн ыппыт, кинигэ тахсыытын үбүлээһинин хаачыйыт дьонуннаах дьоммутугар—Дьокуускайтан Решетникова (Пестерева) Галина Николаевнаҕа, Егорова (Ғабышева) Светлана Георгиевнаҕа, Чурапчыттан Иванова (Пестерева) Альбина Николаевнаҕа, Платонов Константин Егоровичка, Чурапчы Дирингиттэн Луковцева (Посельская) Александра Петровнаҕа, Нам улууттан Корякин Гаврил Ивановичка кинигэни таһаарааччылар итиэнэ бэлэмнээбит ааптардар ааптарыттан баһыйба бастыкын, махтап маанытын аныыбыт.

Ааспыт 20-с үйэ 30-с сылларыгар
хуус өтүтүнэн биир оройуонтан атын

кулгуурагын туйгуна А. В. Посельская аатынан истипизндийэ лауреата Саха өрөспүүбүлүкэтин „Бастын алгысчыта“, „Норуот ырыаһыта“ анал ааттардаах, Чурапчы улуусун, Холтобо нэһилиэгин уонна Үһээ Бүлүү Үөдэй нэһилиэгин Бочуоттаах олохтообо, Хоту көһөрүлүү кыттыһылааба Афанасий Дмитриевич Аммосов үлэлэстэ.

„II Мөлөхси нэһилиэгэ” кинигэ икки туомунан, 400 экзemplарынан бэчээттэммит. Бастагы туом 470 страницалаах, иккис туом 304 страницалаах. Элбэх хавартыскалаах, табициалаах Аабааччыларбытыгар бу кинигэбэ залтар Михаил Николаевич Корякин аан тылы сүрүйбүтүн билиһиннэрэбит.

1766—1768 сылларга Мэнэ улууһугар “II Мэлдьэхси” диэн аатыран-аарытыран, суон сурахтанан олорбуг улахан нэбиллээк XX-с үйэ биһиги судаарыстыбабытыгар, саха дьонун олоһор сүктэн ааспыт булкуурдаах-бутуурдаах, бэйэ-бэйэни сойуопаныылаах, уоттаах улуу сэрйилээх, күүс өттүнэн көһөрүүлээх, хоргуйуулаах.

алдыаммат акылаат, сүппэт-ослот
өйдөбүннүк кинигэ буоллар дьэн
сырдык баҕа санаалаах, үтүө
өйдөбүллээх бу кинигэни суруйдубут.

Кинигэбит матырыяалынан хаачмыплан, күн сирин көрбүтүгэр, дыолбутугар, биир дойдулаах ытык кырдыаҕастарбыт түөрэх кэбиспит төрүт дойдулары ытыктыыр, өбүгэлэрин үйэтитэр үтүө бағалаах дыһуннаах дыоннорбут бэйэлэригэр архыбы мунньунан, ахтылары суруйан хаалларбыттарга көмөлөстө. Ол курдук Далбаев К. П., Габышев Д. П., Федулов Н. Г.—Дэлээккин, Габышев Е. И.—Габидзе, Оконешников И. П.—Хочуон, Пестерев Н. И.—Дахылааччыт, Федулов Н. П.—Бизиньэ, Посельская О. П., Феоктистова М. С., Посельская Н. С. үтүө ааттарын астына ахтабыт. Ону сэргэ нэһилиэккэн тахсыбыт кизн туттууларбыт, дойдуларын дыһыннах патриоттара, чулуу дыоммут Аммосов А. Д.—Күндүл Манан, Сидоров С. Е., Посельская, Пр. Пр., Платонов П. П., Родионов А. С., Корякин Е. Е.—Мотускун, Далбаев Т. К., Романова-Климова М. С., Тарабукин В. Е., Филиппов

оройуонна адалан сыһыарыыттан сабалаан, үс төгүллээн нэһилиэги суох оноро сатааһынтан тэмтэрийэн, оччотооһу омсолоох политика ыар охсуутуттан өрүһүлтэтэ суох эстибит 2-с Мэпдэҕэси нэһилиэгийн үүммүт 21-с үйбэ хаттаан тиглиэ, үтүө аата-суола эригиллэ. Ону ситиһэр сана көлүөнэ үүнүө, умкуллубуту сөргүтэн, эстибити эмтээн устуруулатын тилиннэриэ, үтүөкэннээх сир — уоту кэскиллээхтик туһаба таһаарар өркөн өйдөөх, сүдү кыахтаах дьон, сэргэ удьурдаан ууһуохтара, кэнчээрлэр кэккэллээн үүнүөхтэрэ, ааспыт көлүөнэлэргэ кыаллыбатах баба санааларын олоххо киллэрэн, сайыннарар кыахтаныахтара диин эрэлбин этэбин, бабабын тизэрдэбин.

Михаил Николаевич бу баҕа санаата туолуохтун! Суруйар-бичийэр талаанын салгы сайыннаран, элбэх ыстатыйалары, кинигэлэри өссө да таһаартара туруохтун!

Алексей СЛЕПЦОВ.

ОЛОНХО ҮНЬАБЫН КҮРЭХТЭНИИЛЭРИН КҮАЙЫЛААХТАРА

Халсабайга мунутуур
кыайылаабы быһаарар
күрэхтэни икки ыйааһынна
буолла. Онуоха кыайылаахтар
харчынан набаарадаланнылар.

(Үөһэ Бүлүү)
Үһүс миэстэ—Василий Винокуров
(Нам).

„Эр бэрдэ“ күрэхтэни

1. Автобуһу соһууга:

Бастагы миэстэ—Евгений Иванов.
Иккис миэстэ—Артём Ветров.
Үһүс миэстэ—Эрчим Балпабай.

2. Таас көтөбүүгэ:

Бастагы миэстэ—Евгений Иванов.
Иккис миэстэ—Артём Ветров.
Үһүс миэстэ—Эрчим Балпабай.

3. Гиирэни бырабыыга:

Бастагы миэстэ—Евгений Иванов.
Иккис миэстэ—Егор Баишев.
Үһүс миэстэ—Эрчим Балпабай.

250 кг 30 м тиэрдиигэ:

Бастагы миэстэ—Евгений Иванов.
Иккис миэстэ—Артём Ветров.
Үһүс миэстэ—Эрчим Балпабай.

146 кг тааһы көтөбөн хаамыыга:

Бастагы миэстэ—Артём Ветров.
Иккис миэстэ—Егор Баишев.
Үһүс миэстэ—Евгений Иванов.

Уолсай түмүк:

Бастагы миэстэ—Евгений Иванов

(Нам).
Иккис миэстэ—Артём Ветров
(Тулаҕы).
Үһүс миэстэ — Эрчим Балпабай
(Үөһэ Бүлүү).

Маас тардыһытыгар мунутуур
кыайылаабы быһаарар күрэхтэни
эмиз икки ыйааһынна ыйтылынна.

Кыайылаахтарынан
буоллулар:

70 кг диэри ыйааһыннаахтарга—
Сергей Константинов (Нам).

70 кг үөһэ ыйааһыннаахтарга —
Анатолий Баишев (Амма).

«СО» кэр.

Эһиги болҕомтобутугар

Нэһилиэк баһылыктарыгар уонна төрөппүттэргэ иһитиннэри

Бу күннэргэ Саха сириг үрдүнэн уу
эбийиэктэригэр сэрэбэ суохтарыттан дьон ууга
былдьамыыта тахса турар.

Билигин оболор, улахан да дьон халлаан
сыпыйан, айылҕабы талаһаллара элбээтэ. Ордук
бу кэмгэ күөллэргэ, үрэхтэргэ, Амма өрүскэ
балыктааһын, сөтүөлээһин, уунан айан-сырыы
үгэнэ буолар. Онон убаастабыллаах төрөппүттэр,
оболоргут ууга сөтүөлүү, сууна киирэллэрин
кытаанахтык хонтуруоллаан. Оболор уу кэлэ
турдабына үрэхтэргэ, күөллэргэ, Амма өрүскэ
киирэллэрэ булгуччу бобуллар. Быһылаан тахсар
түбэлтэтигэр, төрөппүттэр тус эппитинэһи
сүгэргитин умнуман.

Нэһилиэк баһылыктара, бэйэбит сиргитигэр-
уоккутугар дьон сынньаланын куттала суох
атаарыгар болҕомтону ууран, ирдэбиллэри
туруоран, сөтүөлүүр, сынньанар сирдэргэ анал
бэлэстэри туруораргытыгар ынырабыт.

Чурапчы улуутун дьаһалтатын 654 №-дээх
2019 сыл бэс ыйын 20 күнүнээҕи дьаһалынан,

Чурапчы улуутун территориятыгар уу
эбийиэктэригэр «Вода – безопасная территория»
түөрт түһүмэхтээх ууга сэрэхтээх буолуу
биллэриллэбитэ. Ол курдук, бу дьыл бэс ыйын 24-
30, от ыйын 22-28, атырдьах ыйын 26-30, балаҕан
ыйын 23-29 күннэригэр дьон маассабылдьык ууга
сылдьар сирдэригэр ууттан сэрэхтээх буолуу
хамыһыһыта хонтуруоллары ыйтыаҕа.

Мотуорканан, тыһыан ылдьар кэмнитигэр
ууттан быһыһыр анал салыаччыттар
сылдьаргытыгар субалибит. Тус олохтут
бэйэбиттэн тутулуктаабын өйдүөх тустаахпыт.

Онон улууспут олохтоохторун, ылдьыттарын
сайынны бириэмэҕэ, ууттан сэрэхтээх
буоларгытыгар ынырабыт.

Трофим ЛЫТКИН,
кыра кээмэйдээх суудуналар
иниспиксийэлэрин

Чурапчытаабы учаастагынын иниспиктэргэ.

БОСХО ҮӨРЭХ КУУРУҢУГАР ҮНҮҮРАБЫТ

Чурапчы улуутун нэһилиэтиннэ Дьарыктаах буолуу киинэ биэнсийэҕэ тахсыан иннинээҕи саастаах
дьону (биэнсийэҕэ тахсар саастара 5 сыл хаалбытын кэннэ, пенсионнай пуонда ыспыраапкатыгар
олобулар) босхо үөрэх куурустарыгар ынырар.

Идэ (үөрэх бырагыраамата)	Үөрэх болдьоҕо	Үөрэх сабаланыыта	Ахсаана (киһи)	Үөрэтэр сирэ
«В» категория суоллара	2 ый	От ыйа	3	ДОСААФ, Чурапча нэһ.
Визажист	3 ый	Атырдьах ыйа	2	ДЬСТХА, Дьокуускай к.
Судаарыстыбаннай уонна муниципальной закупканы салайыы	2 нэдиэлэ	От ыйа	2	«Статус+» ХЭТ, Дьокуускай к.
Иистэннээн	3 ый	От ыйа	2	Дьокуускайдаабы сервис технологической техники, Дьокуускай к.
6-с разрядтаах чааһынай харабыл	1 ый	От ыйа	2	«Эркин» үөрэтэр киин, Дьокуускай к.

Үөрэх «эмизгэр ый ахсын 15 792,0 солк. стипендия төлөнөр. Ирдэнэр докумуоннар: пааспар, үлэ
ииниһкэтэ, үөрэҕи тусбулуур докумуон (диплом), СНИЛС, Чурапчы улуутун прописка булгуччулаах.
Мань таһынан биэнсийэҕэ тахсыан иннинээҕи саастаах дьонно аһаан атын араас үөрэх
куурустарын эһиги баһылытын учуоттаан туран тэрийэрбитин биллэрэбит.

Билсэр аадырыскыт: Чурапчы нэһ., Ленин уул., 35 А дьиэтэ, төлөпүүннэр 42-708, 41-732.

Уголок полиции

ИНФОРМАЦИЯ населению Чурапчинского улуса

«26» июня 2019 г. № 69/4506

В рамках реализации государственной программы
Республики Саха (Якутия) от 25.10.2017 года № 2162
«Профилактика правонарушений, обеспечение
общественного порядка и противодействия
преступности на 2018–2022 годы» и Постановления
Правительства Республики Саха (Якутия) от 12.02.2004
№ 63 «О мерах по предотвращению преступлений, в том
числе террористических актов, с применением оружия,
боеприпасов, взрывчатых веществ и средств взрывания
на территории Республики Саха (Якутия)», совместно
с Министерством по делам молодежи и социальным
коммуникациям Республики Саха (Якутия) проводится
работа в части выплаты гражданам денежных средств
за добровольно сданные предметы вооружения.

Благодаря данному законодательному акту
граждане получили возможность сдавать, находящиеся
у них огнестрельное оружие, боеприпасы, взрывные
устройства, взрывчатые вещества и средства взрывания
и получать за их сдачу денежное вознаграждение.

Так, например, за 1 полугодие 2019 года населением
республики сдано в органы внутренних дел по РС(Я)
свыше 300 единиц незарегистрированного оружия на
общую сумму 3 269 290 рублей.

По состоянию на 20 июня 2019 года 123 гражданина
получили вознаграждения в размере 2 190 125 рублей.

Приложение № 1

КАК СДАТЬ НЕЛЕГАЛЬНОЕ ОРУЖИЕ И ВМЕСТО СРОКА ПОЛУЧИТЬ ДЕНЬГИ!

МВД по Республике Саха (Якутия) сообщает, что
в рамках реализации Постановления Правительства
Республики Саха (Якутия) от 12.02.2004 № 63 «О
мерах по предотвращению преступлений, в том числе
террористических актов, с применением оружия,
боеприпасов, взрывных устройств, взрывчатых веществ
и средств взрывания на территории Республики Саха
(Якутия)» Правительство республики производит
выплаты гражданам денежных средств за добровольно
сданные предметы вооружения.

- За охотничье нарезное ружье можно получить
денежное вознаграждение 8000 рублей;
- За охотничье гладкоствольное ружье можно
получить денежное вознаграждение 6000 рублей;
- За пистолет, револьвер, автомат, пулемет или
гранатомет от 5000 рублей до 8000 рублей;
- За газовый или травматический пистолет 4000
рублей;
- За самодельное оружие от 5000 до 7000 рублей.

И.Д. СВИНОБОВ,
начальник ОМВД России по Чурапчинскому
району, подполковник полиции.

